

તુજ જ્ઞાન ધ્યાનનો રંગ, અમ આદર્શ રહો;
હો શિવપદ તક તુજ સંગ, માતા હાથ ગ્રહો.

૮૭મી જન્મજયંતી-વિશેષાંક

કહાન સં. ૨૦ [૬૮૨] * આત્મધર્મ * [અંક-૨] વીર સં. ૨૫૨૬
સં. ૨૦૫૬ [૬૮૨] * આત્મધર્મ * [વર્ષ-૫૭] ઓગસ્ટ-૨૦૦૦

આગમ—મહાસાગરનાં અણમૂલાં રત્નો

❁ વ્યવહારનયકર સોલહવાનકે સુવર્ણ ભિન્ન ભિન્ન વસ્ત્રોમાં લપેટે તો વસ્ત્રકે ભેદસે ભેદ હૈ, પરંતુ સુવર્ણપનેસે ભેદ નહીં હૈ; ઉસી પ્રકાર ત્રીન લોકમાં તિષ્ઠે હુએ જીવોંકા વ્યવહારનયસે શરીરકે ભેદસે ભેદ હૈ, પરંતુ જીવપનેસે ભેદ નહીં હૈ. દેહકા ભેદ દેખકર મૂઢ જીવ ભેદ માનતે હૈ, ઓર વીતરાગ સ્વસંવેદનજ્ઞાની, જીવપનેસે સબ જીવોંકો સમાન માનતા હૈ. સભી જીવ કેવલજ્ઞાનવેલિકે કંદ સુધ-પંક્તિ હૈ, કોઈ કમબઢ નહીં હૈ. ૬૩૮.

(શ્રી યોગીન્દ્રદેવ, પરમાત્મપ્રકાશ, અધિ.—૨, ગાથા—૯૬)

❁ ચૈતન્યનો તો એક ચિન્મય જ ભાવ છે, જે બીજાં ભાવો છે તે ખરેખર પરના ભાવો છે; માટે (એક) ચિન્મયભાવ જ ગ્રહણ કરવાયોગ્ય છે, બીજા ભાવો સર્વથા છોડવાયોગ્ય છે. ૬૩૯. (શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય, સમયસાર—ટીકા, કળશ—૧૮૪)

❁ આ શરીરના રોગ-સડન-પડન-જરા તથા મરણરૂપ સ્વભાવને દેખીને જે ભવ્યજીવ આત્માને ધ્યાવે છે તે (ઔદારિકાદિ) પાંચ પ્રકારના શરીરોથી મુક્ત થઈ જાય છે. ૬૪૦. (શ્રી દેવસેન આચાર્ય, તત્ત્વસાર, ગાથા—૪૯)

❁ આસ્રવોનું અશુચિપણું અને વિપરીતપણું તથા તેઓ દુઃખના કારણ છે એમ જાણીને જીવ તેમનાથી નિવૃત્તિ કરે છે. ૬૪૧.

(શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય, સમયસાર, ગાથા—૭૨)

❁ અમૃત અર્થાત્ મોક્ષના કારણભૂત ઉત્કૃષ્ટ અહિંસારૂપી રસાયણ પ્રાપ્ત કરીને, અજ્ઞાની જીવોનું અસંગત વર્તન જોઈને વ્યાકુળ ન થવું જોઈએ. ૬૪૨.

(શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય, પુરુષાર્થસિદ્ધિ ઉપાય, શ્લોક—૭૮)

❁ જેમ કોઈ હાથમાં રાખેલ ચિંતામણિ ભૂલી કાચના કટકાને રત્ન માની ચલાવે તો તે રત્ન ન થાય અને ચિંતામણિને કાચ જાણે તો તે કાચ ન થાય—ચિંતામણિપણું ન જાય. તેમ આત્માને પર જાણવાથી તે પર ન થાય અને પરને આત્મા જાણતાં તે આત્મા ન થાય. વસ્તુ પોતાના સ્વભાવનો ત્યાગ કોઈ કાળમાં પણ ન કરે. વસ્તુ વસ્તુપણાને ન તજે—પોતાના દ્રવ્યને ન તજે—પોતાના પ્રમાણને ન તજે તથા પોતાના પ્રદેશને ન તજે, ઈત્યાદિ ભાવોને ન તજે માટે તે અનાદિ પ્રદેશપ્રમાણને ન તજે. શુદ્ધ અશુદ્ધ બંને અવસ્થામાં પોતાના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવની દશા ન તજે, (તેનો) મહિમા અનંત—અમીટ છે અર્થાત્ કોઈથી મટાડ્યો જતો નથી, નિશ્ચયથી જે છે તે છે. ૬૪૩.

(શ્રી દ્વીપચંદ્રજી, અનુભવપ્રકાશ, પાનું—૮૩)

કહાન
સંવત-૨૦
વર્ષ-૫૭
અંક-૨
[૬૮૨]

આત્મધર્મ

વીર
સંવત
૨૫૨૬
સં. ૨૦૫૬
AUG.
A.D. 2000

શાશ્વત સુખનો માર્ગ દર્શાવતું માસિક પત્ર

પ્રશમમૂર્તિ પૂજ્ય બહેનશ્રીની ગુરુભક્તિપૂર્ણ આધ્યાત્મિક તત્ત્વચર્ચા

મુમુક્ષુ:—આપ તો સદાય ચૈતન્યના નંદનવનમાં વિચરી રહ્યાં છો. ચૈતન્યબાગનાં પુષ્પોની-ફૂલોની સુગંધથી ચોમેર સુગંધ પ્રસરાવી રહ્યાં છો. આપના ચૈતન્યની મસ્તીથી ભરપૂર જીવનની દૈનિક ક્રિયા-દિનચર્યા વિષે જાણવાની ભાવના થાય છે. તો કૃપા કરીને જણાવશોજી.

બહેનશ્રી:—અંતરની દિનચર્યામાં તો આત્મામાં જવું, તેમાં રહેવું, ને ધ્યાન કરવું તે હોય છે. આત્માને વિભાવની સાથે પણ સંબંધ નથી, તો પછી શરીરની સાથે શું સંબંધ હોય? શરીરનું કાર્ય શરીરમાં થાય છે, આત્મા તો પોતાનું કાર્ય કરે છે.

બહારના કાર્યક્રમમાં નિત્યનિયમ મુજબ પૂર્વે જે જે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરેલો છે તેમાંથી જે યાદ આવે તે સવારના ફેરવી જાઉં છું. સમયસાર, પ્રવચનસાર, નિયમસાર, ધવલ, પરમાત્મ પ્રકાશ, બૃહદ્ દ્રવ્યસંગ્રહ, પંચાધ્યાયી, મોક્ષશાસ્ત્ર આદિ જે જે શાસ્ત્રનો અભ્યાસ છે, તેમાંથી રોજ સવારે નિયમથી ફેરવી જાઉં છું. શાસ્ત્રોમાંથી ગાથારૂપે, ટીકારૂપે, અર્થરૂપે કે ભાવરૂપે જે યાદ આવે તે નિયમથી ફેરવી લઉં છું. તે દરરોજનો નિયમ છે. શાસ્ત્ર હાથમાં લઈ શકાય, અગર ન લઈ શકાય; પરંતુ આ સ્વાધ્યાય કરવાનો તો હંમેશ માટેનો નિયમ છે.

દરરોજ સવારે નિયમથી ધ્યાન હોય છે. તે સિવાય આખા દિવસમાં બીજું વધારે ધ્યાન થતું હોય તે જુદું. મહાવિદેહનું સ્મરણ, સીમંધર ભગવાનનાં દર્શન, તે બધું આત્માના ધ્યાન સાથે થતું હોય છે. ચૈતન્યમય જીવન છે. દર્દ આવે તે વખતે ધ્યાન વધારે ચાલતું હોય છે ને બહારથી ઉપયોગ છૂટીને અંદર ધ્યાનની એકાગ્રતા થાય છે. અંદરમાં નિર્વિકલ્પ ધ્યાન થાય છે. સહજ જ્ઞાતાધારાની સાધનાનું આ ફળ છે.

આત્માનો સ્વભાવ સ્વ-પર પ્રકાશક છે ઉપયોગ બહાર હોય તો પણ અંદરનું કાર્ય તો ચાલ્યા જ કરે છે. બહારના સંયોગો કે વેદના કે શરીર આત્માને રોકતાં નથી. પરિણતિ સહજપણે વારંવાર અંતરમાં જાય છે. આ બધો ગુરુદેવનો પ્રતાપ છે. ગુરુદેવના પ્રતાપે બધું પ્રગટ થયું છે. આપણે તો તેમનાં ચરણોના સેવક છીએ.

મુમુક્ષુ:—આ કાળે ધ્યાનની-જ્ઞાનની આપની સાધના સર્વોત્કૃષ્ટ છે. ભરતક્ષેત્રમાં આપ તો આરાધનાની દેવી છો એમ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના ઉદ્ગારો છે. આપના જ્ઞાન કાર્યક્રમ વિષે હજી વિશેષ પ્રકાશ કરવાની નમ્ર પ્રાર્થના છે.

બહેનશ્રી:—કાર્યક્રમ શું? 'આત્માનો કાર્યક્રમ આત્મા.' તેની સાધનારૂપે પરિણતિ પરિણમે તે કાર્યક્રમ. બહારથી બહારનો કાર્યક્રમ દેખાય, અંતરમાં શું હોય તે કોણ સમજી શકે?

શાસ્ત્રમાં આવે છે ને? કે અંતરના કર્તા-કર્મ-ક્રિયા બધું અંતરમાં છે ને બહારનાં કર્તા-કર્મ બહારમાં છે. પુદ્ગલની ક્રિયા આત્મામાં નથી અને આત્માની ક્રિયા પુદ્ગલમાં નથી. બંનેને અત્યંત ભેદ છે. બહારથી કોઈ જોવા માગે તો એ અંતરનો કાર્યક્રમ બહારથી જોવામાં આવતો નથી. અંતરનો કાર્યક્રમ અંદરમાં હોય છે, બહારનું બધું બહારમાં હોય છે.

આત્માની જે વિધિ હોય તેનો કાર્યક્રમ અંતરમાં હોય છે. સાધકોની વિધિનો કાર્યક્રમ અંતરમાં હોય છે. શરીરનાં જે કાર્યો થાય છે તે બહારનો કાર્યક્રમ છે, શુભભાવની જે ક્રિયા છે તે શુભભાવ પણ બહારથી દેખાવા

યોગ્ય બહારનો કાર્યક્રમ છે. ભેદજ્ઞાનની પરિણતિનાં કાર્યો અંતરમાં ચાલે છે. એટલે કે સાધ્ય-સાધકભાવનો કાર્યક્રમ અંતરમાં થાય છે અને તે તો ક્ષણે ક્ષણે ચાલતો જ હોય છે. તેમાં આ ટાઈમે આ કરવું અને આ ટાઈમે આમ કરવું એવું હોતું નથી.

દૃષ્ટિ અને જ્ઞાનની પરિણતિનો કાર્યક્રમ સદાને માટે ચાલતો હોય છે, તેમાં ખંડ હોતો જ નથી. તે કાર્યક્રમ સદાને માટે ધારાવાહી હોય જ છે. જે સદાય ચાલુ જ છે તેને કાર્યક્રમ શું કહેવો? તે તો સદાને માટે હોય જ છે. તેમાં નવીન કરવાનું નથી, તે તો નિરંતર ચાલે જ છે.

સાધકનો કાર્યક્રમ-ભેદજ્ઞાનની પરિણતિનો ને સ્વાનુભૂતિનો કાર્યક્રમ તો સદાને માટે હોય જ છે, શુદ્ધાત્માની શુદ્ધ પર્યાયો-નિર્મળ પર્યાયો પ્રગટ થાય જ છે. તો પછી તેને માટે 'કાર્યક્રમ' એમ શું કહેવું? તે તો સદાનો જ છે. જે કાર્ય થતું હોય તેમાંથી બીજું કાર્ય થાય તો કાર્યક્રમ કહેવાય—કે આટલું કાર્ય અત્યારે, આટલું કાર્ય પછી ને આટલો કાર્યક્રમ આમ કરવો. પણ જે સદાયનું છે તેને 'કાર્યક્રમ'નું નામ શું આપવું?

અંતરમાં પુરુષાર્થની પરિણતિની સહજ ગતિ ચાલતી જ હોય છે. બહારનાં કાર્યોમાં કાર્યક્રમ કહેવાય છે કે આ ટાઈમે શાસ્ત્રસ્વાધ્યાય હોય છે, આ ટાઈમે દર્શન-પૂજા હોય છે, આ ટાઈમે આ હોય છે. તે બધું તો બહારનું છે, અંતરનો કાર્યક્રમ બધો જુદો જ હોય છે અને તે સદાને માટે ચાલતો જ હોય છે. જાગતાં, સૂતાં, સ્વપ્નમાં, ખાતાં, પીતાં, બોલતાં, ચાલતાં—સદા તે કાર્યક્રમ ચાલુ જ છે, તેને કંઈ આંતરું પડતું નથી. અંતરનું અંતરમાં છે. જ્ઞાન, ધ્યાન, સાધના—એ બહાર કહેવાની વસ્તુ નથી. બહારમાં બધાને કહેવું કે આમ થાય છે ને તેમ થાય છે તે સાધકોની રીત જ નથી.

સમયસારમાં આચાર્યદેવ કહે છે કે અચળ, વ્યક્ત એવી જ્ઞાનજ્યોતિ ચિત્ શક્તિના ભારથી અત્યંત ગંભીરપણે પ્રગટ થઈ છે. જ્ઞાનજ્યોતિનો સ્વભાવ જ ગંભીર હોય છે. તે બહાર કહેવાની વાત હોતી નથી. શુદ્ધાત્માની નિર્મળ પરિણતિનું કાર્ય તે બહાર કહેવાની વાત નથી, તે અંતરમાં પોતાના માટે છે.

અંતરમાં જે જાજ્વલ્યમાન જ્ઞાનજ્યોતિ પ્રગટ થઈ છે, તે ઉગ્રપણે પ્રગટ થઈ છે અને તે ચિત્ શક્તિના ભારથી પ્રગટ થઈ છે. ચિત્ શક્તિનો ભાર કહીને ચૈતન્ય કાંઈ ખાલી નથી એમ આચાર્યદેવનો કહેવાનો આશય છે.

ચૈતન્યરાજાની દૃષ્ટિ પોતાના ઉપર ચાલી ગઈ, એટલે બિચારા વિભાવ નોધારા થઈને ચાલ્યા જાય છે. પ્રચંડ ચૈતન્યદેવ ઉગ્રપણે પ્રગટ થયો ત્યાં પરની સ્વામિત્વબુદ્ધિ જ ઊડી જાય છે. પછી અલ્પ અસ્થિરતા રહે છે, પણ તે ગૌણ છે. અનંતગુણની શુદ્ધિ પ્રગટ કરતી ચૈતન્યજ્યોતિ પ્રગટ થઈ તે ચારેબાજુથી વિભાવને તોડી નાંખે છે. ક્યાંય ઊભો રહેતો નથી.

ચૈતન્ય, જે સદાને માટે અનાદિ-અનંત-શાશ્વત દ્રવ્ય છે તે પોતે જ આદરણીય છે. તે સ્વધરમાં જ રહેવા જેવું છે. પુદ્ગલ તો પરધર છે, ચૈતન્યધર જ સ્વધર છે. તે સ્વધર સદાને માટે આદરણીય છે, વિશ્રામસ્થાન છે, આનંદધામ છે, તેમાં રહેવા માટે કાર્યક્રમ શું? તેમાં રહેવાની મર્યાદા શું? સદાને માટે તારે ત્યાં જ રહેવા જેવું છે. સદા-શાશ્વત તેમાં ટકી શકતો નથી તે પોતાની અલ્પ અસ્થિરતા છે. બાકી સદાને માટે-શાશ્વત તેમાં જ રહેવા જેવું છે. કોઈ કાળના-ક્ષણના આંતરા વગર તેમાં રહેવા જેવું છે. ચૈતન્યધરમાં અમુક કાળ રહેવું અને અમુક કાળ ન રહેવું એવી સાધકોની રીત હોતી જ નથી. આ અંતરની વાત છે. ધ્યેય જેણે લક્ષમાં લીધું તેની સાધકદશા નિરંતર ચાલતી જ હોય છે અને તે અંતરમાં સ્થિર થવા માટે પ્રયત્ન પણ કરે છે, તેથી તેને આવી જાતના (બહારના) કાર્યક્રમો હોય છે તેમ કહેવાય છે.

કાર્યક્રમો તો બહારના સંયોગો પ્રમાણે ઓછા કે વધુ થયા કરે; પણ અંતરમાં તો એકધારા ચાલે જ છે. હું આમ કરું છું, તેમ કરું છું એમ કોઈને કહેવાનું થોડું હોય છે? તમે પૂછ્યું તેથી વ્યવહારથી આમ હોય છે, તેમ કહ્યું; બીજું શું કહેવાય? અંતરમાં તો સાધનાનો કાર્યક્રમ ચાલુ જ હોય છે.

પહેલાં જિનમંદિરમાં ઘણીવાર બેસતાં હતાં. ત્યાં જિનેન્દ્ર ભગવાનની સમક્ષ સ્વાધ્યાય કરતાં હતાં ને ધ્યાન કરતાં હતાં તથા ગુરુદેવશ્રીનાં પ્રવચનો

સાંભળતાં. એમ બહારના કાર્યક્રમ થતા હતા તે બહારના સંયોગો ઉપર આધાર રાખે છે; પણ અંદરના કાર્યક્રમમાં ફેરફાર થતો નથી.

અંતરનું કરવું તે પોતાના હાથની વાત છે. પરિણતિને ક્યાં લઈ જવી ? કેમ પરિણમાવવી ? કેટલી નિર્મળતા કરવી ? તે પોતાના હાથની વાત છે. તેમાં બહારના સંયોગ સાથે સંબંધ નથી.

સાધકોને જિનમંદિરના દર્શનની, પૂજાની, યાત્રાની, સ્વાધ્યાયની, એકાંતવાસની, એકાંતમાં ધ્યાન કરવાની એવી બધી ભાવના હોય છે. જ્ઞાન, ધ્યાન, સ્વાધ્યાય વગેરે અંતરમાં થતું હોય છે. જ્યાં સુધી પૂર્ણતા ન થાય ત્યાં સુધી શુદ્ધ પર્યાયની સાથે શુભભાવ રહે છે.

સહજદશાની અંદર બધું સહજ હોય છે. અંતરનો કાર્યક્રમ સદાને માટે સહજ હોય છે. જ્યાં સુધી મુનિદશા, કેવળજ્ઞાન નથી ત્યાં સુધી અધૂરાશ છે. વિશેષ શું કહેવું ? આગળ જવાની ભાવના નિરંતર રહે છે. દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુનું સાન્નિધ્ય સદાને માટે હો ને આત્માની વીતરાગતા પ્રગટ થાય એવી ભાવના સાધકદશામાં હોય છે. અત્યારે દેવ-ગુરુનું સાન્નિધ્ય નથી તેથી કહ્યું કે દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુનું સાન્નિધ્ય સદાને માટે રહો. આત્માની સાધનાની સાથે દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુનું સાન્નિધ્ય સદાને માટે રહો.

જ્યાં સુધી પૂર્ણતા ન થાય ત્યાં સુધી જ્ઞાયકની શાંતિધારા અને જ્ઞાયકની જ્ઞાનધારા સદાને માટે રહે એવો કાર્યક્રમ હોય છે. સ્વાનુભૂતિની ધારા (દૃષ્ટિની ધારા) અને જ્ઞાનની ધારા જે છે તે તો બધું ચાલ્યા કરે છે, તેમાં કંઈ ખંડ પડતો નથી. બહારના કોઈ સંયોગો તેને અટકાવી શકતા નથી. ગુરુદેવે તો બધાને ક્યાંના ક્યાં પહોંચાડી દીધા છે. જે છે તે બધું ગુરુદેવના પ્રતાપે છે. બધું ગુરુદેવના ચરણે છે, બધું તેમનું જ છે.

પ્રશ્ન :— ક્રમબદ્ધ તો પર્યાય છે, તો પર્યાય ઉપરથી ગુરુદેવ કેવી રીતે દ્રવ્યદૃષ્ટિ ઉપર લઈ જવા માગે છે ?

સમાધાન :— દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કર અને જે પર્યાય છે તેની કર્તાબુદ્ધિ છોડી

દે. તારી પરદ્રવ્ય સાથે જે કર્તાબુદ્ધિ છે તેને છોડ, એમ ગુરુદેવનું કહેવું છે. તેની જે પર્યાયો પરિણમવાની છે, તે પરિણમે છે તેથી તું તેની પણ કર્તાબુદ્ધિ છોડ. પરદ્રવ્યને હું કરી શકું છું, એમ તું પોતે બીજાનો સ્વામી થઈને તેનું કરવા માંગે છે એવી સ્વામિત્વબુદ્ધિ—કર્તાબુદ્ધિ તોડીને તું તારા દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કર. જે તારું દ્રવ્ય છે તેના ઉપર દૃષ્ટિ કર. જે પર્યાયો પરિણમે છે તેનો તું કર્તા નથી એમ કહેવા માંગે છે. કમબદ્ધ કર્તાબુદ્ધિ છોડાવે છે, પણ કમબદ્ધ છે તે પુરુષાર્થપૂર્વક હોય છે. કમબદ્ધનો પુરુષાર્થ સાથે સંબંધ હોય છે. જે પર્યાય પરિણમવાની હોય તે પરિણમે છે, પણ સ્વ તરફ પોતે પુરુષાર્થ કરે છે—સ્વભાવ તરફનો પુરુષાર્થ કરે છે—તે પુરુષાર્થની સાથે કમબદ્ધ જોડાયેલું છે. સ્વભાવની પ્રાપ્તિ થાય તેમાં પુરુષાર્થ સાથે જોડાયેલો હોય છે. પુરુષાર્થ વગરનું એકલું કમબદ્ધ હોતું નથી. તું દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કર, કર્તાબુદ્ધિ છોડ, તું જ્ઞાતા થઈ જા. પછી જે પર્યાય જેમ પરિણમવાની હોય તેમ પરિણમે; પણ તેમાં દ્રવ્યદૃષ્ટિ કરવાનો પુરુષાર્થ ભેગો આવે છે. દ્રવ્યદૃષ્ટિ તો તારે જ કરવાની છે. જેમ બનવાનું હશે તેમ બનશે એમ કરવાથી તેની મેળાએ દ્રવ્યદૃષ્ટિ થઈ જતી નથી. પુરુષાર્થ કરે તો દ્રવ્યદૃષ્ટિ થાય છે એટલે કમબદ્ધ પુરુષાર્થ સાથે જોડાયેલું છે. પર્યાય કમબદ્ધ છે, પણ દ્રવ્યદૃષ્ટિ કરી કર્તાબુદ્ધિ છોડાવી છે એમ ગુરુદેવનું કહેવું છે. કમબદ્ધ એવી જાતનું નથી કે તેને પુરુષાર્થ સાથે કાંઈ સંબંધ જ નથી. ભગવાને જેમ જોયું હોય તેમ થાય, પણ ભગવાને જે દ્રવ્યદૃષ્ટિ થઈ તે પ્રયત્ન વગર થઈ જશે તેમ જોયું નથી. જે આત્માર્થી હોય તેનું લક્ષ્ય પુરુષાર્થ પર હોય છે. તું પરનું કાંઈ કરી શકતો નથી, તેથી તું પર પદાર્થ તરફની તારી કર્તાબુદ્ધિ છોડી દે. તારા દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કરીને તારી પરિણતિની ગતિ ફેરવવી તે તારા પુરુષાર્થની વાત છે, તે કાંઈ પુરુષાર્થ વગર થતું નથી. ગુરુદેવે તો અનેક પ્રકારે સમજાવ્યું ને તેના આશયમાં પુરુષાર્થ તો મુખ્ય છે તેમ કહેતા હતા. ગુરુદેવે જ બધું સમજાવ્યું છે.

પ્રશ્ન :— બેનશ્રી ! જાગતો જીવ ઊભો છે તે ક્યાં જાય ? કૃપયા યહ વચનામૃતકા મર્મ સમજાઈયે.

સમાધાન :—જાગતા જીવ જાગૃત હી હૈ, ઈસકા નાશ નહીં હુવા હૈ, વો સો નહીં ગયા હૈ. જ્ઞાનસ્વભાવ જાગૃત હી હૈ, વહ કહાં જાય ? વહ પરભાવમેં એકત્વ નહીં હોતા, મૂલ વસ્તુ સ્વભાવ કહીં જાતા હી નહીં. અનંતકાલ નિગોદમેં ગયા, એકેન્દ્રિય હો ગયા ઓર જ્ઞાન બહુત કમ હો ગયા, ફિર ભી વહ તો જૈસા કા વૈસા હી હૈ. જાગતા જીવ કહાં જાય ? અનંતકાલ ભટકા ઓર જન્મ-મરણ ક્રિયા, તો ભી ખુદ તો ઐસા હી રહતા હૈ. ચાહે જાગતા હો, સોતા હો, સ્વપ્નમેં હો, તો ભી વહ સત્ હૈ ઓર સત્કા નાશ નહીં હોતા. જો વિદ્યમાન હૈ, જાગૃત હૈ વહ કહાં જાય ? જાગતા જીવ વિદ્યમાન હૈ, વિદ્યમાન વસ્તુ કહાં જાય ? જાગતા જીવ સદાકે લિયે જાગતા હી હૈ, જાગૃત હૈ યાનિ કિ ચૈતન્ય સ્વરૂપ હૈ, ઓર વહ જાગૃત હૈ તો કહાં જાય ? વિભાવ હોનેસે ઈસકા નાશ નહીં હોતા. અનંતકાલસે શરીરકે સાથ એક ક્ષેત્રમેં રહા હૈ, ફિર ભી ઈસકા નાશ નહીં હોતા.

વિદ્યમાન સદા વિદ્યમાન હી હૈ; જાગૃત સદા જાગૃત હી હૈ, વહ દેવલોકમેં ગયા, નરકમેં ગયા, તો ભી આત્મા તો જૈસા હૈ વૈસા હી રહા હૈ, ઈસકા એક અંશ ભી નષ્ટ નહીં હુઆ હૈ. વહ ભરચક ભરા તત્ત્વ હૈ, ઈસકા કોઈ કર્તા નહીં હૈ, ઈસકી ઉત્પત્તિ ભી નહીં હૈ, ઓર ઈસકા નાશ કરે ઐસા કોઈ તત્ત્વ ભી નહીં હૈ, ઐસા સત્ તત્ત્વ હૈ તો સત્કા કૌન નાશ કર સકતા હૈ ?

પ્રશ્ન :— હું જ્ઞાયક જ છું, એવી ભાવના વિકલ્પરૂપે ભલે સતત ન રહે; પણ તેની પ્રાપ્તિ નથી થતી તેની ખટક તો સતત રહ્યા કરવી જોઈએ ને ?

સમાધાન :—જિજ્ઞાસુને વિકલ્પરૂપે ભાવના સતત નથી રહેતી; પણ તેને એની ખટક તો રહ્યા જ કરે છે. જે જે બધા પ્રસંગો બને, વિભાવની કોઈ પરિણતિ થાય ત્યારે તેને ખટક રહ્યા કરે કે આ મારું સ્વરૂપ નથી, હું તો આનાથી જુદો છું. જુદો થઈ શકતો નથી તેની ખટક રહ્યા કરે છે તો એકત્વબુદ્ધિનો રસ મંદ પડી જાય છે. હું તો જુદો છું એમ પ્રજ્ઞાછીણીથી બે ભાગ નથી પડ્યા; પણ એકત્વનો રસ મંદ પડી જાય છે. હું તો જુદો છું, જ્ઞાયક છું એવી ખટક તો જિજ્ઞાસુને દરેક ક્ષણે રહ્યા જ કરે છે.

પ્રશ્ન :— માર્ગ મળતો નથી તેથી મૂંઝવણ થાય છે, તે મૂંઝવણમાંથી બહાર નીકળવાનો રસ્તો બતાવવા કૃપા કરો.

સમાધાન :—રસ્તો તો પોતાને કાઢવાનો છે, પુરુષાર્થ પોતે કરવાનો છે, પોતે જ માર્ગ ચાલવાનું છે,—બધું પોતે જ કરવાનું છે. આચાર્યદેવ કહે છે કે એક છ મહિના અભ્યાસ કર; પછી આત્મા સ્વયં પ્રગટ થાય છે કે નહિ તે જો. પણ તે અભ્યાસ કઈ જાતનો?—તેની જાત જુદી છે.

જેને આત્મા પ્રગટ થાય તેને તો અંતર્મુહૂર્તમાં થાય છે પણ ન થાય તો આચાર્યદેવે ઉત્કૃષ્ટ છ મહિનાનો કાળ બતાવ્યો છે; પરંતુ અભ્યાસ કરે તો થાય ને? અભ્યાસ ઉગ્ર રૂપે, સમજીને, અંતરની ભાવનાથી ને ખટકથી કરે તો કાર્ય થાય. તે રીતે તારા હૃદય-સરોવરમાં દેખ, અંદર તેજપુંજ આત્મા બિરાજે છે અને તે પ્રગટ થાય છે કે નથી થતો તે તું જો. પ્રયત્ન કરે તો તે પ્રગટ થયા વગર રહેવાનો જ નથી. અનાદિથી એકત્વબુદ્ધિ અને વિકલ્પની જાળમાં તે જેમ કરોળિયો પોતાની જાળમાં ગૂંચવાઈ જાય છે તેમ જ ગૂંચવાઈ ગયો છે, કરોળિયો જાળની અંદર હોવા છતાં પોતે અંદરથી છૂટો જ છે તેમ જીવ છૂટો છે. પ્રયત્ન કરે તો છૂટી શકે છે, છૂટી જવાય એવું છે.

પ્રશ્ન :— ‘હું જ્ઞાયક છું’ એ ટકતું નથી, તો તેના માટે શું કરવું?

સમાધાન :—જ્ઞાયક પોતે પુરુષાર્થથી ટકે છે. જેમ છાશમાં માખણ ભેળસેળ હોય છે તેને મંથન કરતાં કરતાં છૂટું પડે છે, એમ અનાદિથી બ્રાન્તિ એવી થઈ રહી છે કે જાણે હું વિભાવ સાથે ભેગો થઈ ગયો, પણ અનાદિથી તત્ત્વ તો છૂટું જ છે. છૂટું છે તે બ્રાન્તિને લઈને ભેગું ભાસે છે. પોતે વારંવાર સ્વભાવ ગ્રહણ કરી, હું જુદો છું એવી દૃષ્ટિ કરે, પ્રતીતિ કરે તો પછી એ બાજુની લીનતાની પરિણતિ પ્રગટ થાય, એવો પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ. તે ન થાય ત્યાં સુધી—માખણની જેમ છૂટું ન પડે ત્યાં સુધી—વારંવાર તેનો અભ્યાસ અને મંથન કર્યા જ કરે.

પ્રશ્ન :— હું જ્ઞાયક જ છું એમ પરથી જુદા પડવાનું છે?

સમાધાન :—તેના વિચારની વિધિમાં ગમે તે આવે, પણ તેણે ગ્રહણ એક

જ્ઞાયકને જ કરવાનો છે. વિચાર-વિધિમાં ક્રમ પડે કે જ્ઞેય તે હું નથી, આ રાગ તે હું નથી, આ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રના ભેદ તે હું નથી. જ્ઞાન છે તે જ્ઞાનરૂપે જ પરિણમે છે, પરરૂપે નથી પરિણમતું. તથા ગુણ-ગુણીના ભેદ પણ પડે. આમ વિચારની વિધિમાં ક્રમ પડે, પણ ગ્રહણ તો એક જ્ઞાયકને કરવાનો છે. કોઈને દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયના વિચાર આવે, કોઈને ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રુવના વિચાર આવે, ને કોઈને જ્ઞાતા-જ્ઞાન-જ્ઞેય એમ ભેદ પાડીને વિચાર આવે, ગમે તે રીતે ગમે તે શબ્દમાં વિચાર આવે, પણ ગ્રહણ એકને કરવાનો છે. જ્ઞાયકને જ્ઞેયથી જુદો પાડવો, વિભાવથી જુદો પાડવો ને ગુણ-ભેદથી—પર્યાયભેદથી પણ જુદો પાડવો કેમ કે વાસ્તવિક દ્રવ્યમાં ગુણભેદ કે પર્યાયભેદ નથી, મૂળ વસ્તુમાં ભેદ નથી. ગ્રહણ એકને કરવાનો છે. વિચારવિધિમાં એવી રીતે આગળ-આગળ ક્રમ પડે છે કે પહેલાં સ્થૂલ થતો થતો સૂક્ષ્મ-સૂક્ષ્મ થતો જાય. પ્રથમ જ્ઞેયથી જુદો પડ્યો તે સ્થૂલ જુદો પડ્યો. પછી રાગથી જુદો પડ્યો તે જરા તેનાથી આગળ ચાલ્યો. ત્યાર પછી ગુણભેદ-પર્યાયભેદથી જુદો પડ્યો તે ઉપયોગ સૂક્ષ્મ થયો અને તેનાથી સૂક્ષ્મ એક દ્રવ્યને ગ્રહણ કરવું તે છે.

પ્રશ્ન :— ખાસ પાત્રતા માટે શું કરવું જોઈએ ?

સમાધાન :— અંતરમાં એવી પાત્રતા હોવી જોઈએ કે આત્મા પ્રાપ્ત કર્યે જ છૂટકો થાય એવી રુચિની પરિણતિ પહેલાં પોતા તરફ જાય ને તે પરિણતિ જ પોતાને જોરથી આત્મા તરફ ખેંચી લાવે. રાગ વગરની વસ્તુ મારે જોઈએ છે એવી ભાવના જેને છે તે પોતે અંતરમાંથી પોતાની પરિણતિને પ્રગટ કર્યા વગર રહે નહિ. નહીંતર આવ્યું છે ને ? કે “જગતને શૂન્ય થવું પડે” પણ દ્રવ્યનો નાશ તો થતો જ નથી; તેથી પોતાની જોરદાર પરિણતિ જ પોતાને પ્રગટ કર્યા વગર રહેતી નથી. તેવો કુદરતનો સ્વભાવ છે. પરિણતિ પોતાને પોતા તરફ લાવે જ છે. ‘જગતને શૂન્ય થવું પડે’ એટલે કે સ્વભાવ પોતે પોતાનું કાર્ય કર્યા વગર રહે નહિ. પોતે પોતાની પરિણતિ પ્રગટ ન કરે તો વસ્તુ જ ન રહે.

પ્રશ્ન :— રાગાદિને જુદા પાડવાનો પ્રયોગાત્મક પ્રકાર સમજાવવા કૃપા કરશો.

સમાધાન :—તેણે જ્ઞાનસ્વભાવને ઓળખવો, જ્ઞાનસ્વભાવ તો ખ્યાલમાં આવે એવો છે. જ્ઞાનસ્વભાવ શાંતિથી ભરેલો આનંદમય છે તેને લક્ષમાં લેવો. આનંદનો અનુભવ ભલે નથી, પણ તેને પ્રતીતમાં લેવો, વિચાર કરતાં પ્રતીતમાં આવે તેવો છે. આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવથી પ્રતીતમાં લેવા જેવો છે. આત્મા કેવો છે તે ગુરુદેવ બતાવે છે, શાસ્ત્રમાં આવે છે. આત્મા જ્ઞાન લક્ષણથી લક્ષમાં આવે છે. રાગ રાગને જાણતો નથી, તેને જાણનારો જુદો છે. જુદો જાણનારો શાશ્વત રહેનારો છે. રાગની બધી પર્યાયો ચાલી જાય છે, પણ જાણનારો તો એમ ને એમ ઊભો રહે છે. એમ ને એમ ઊભો રહેનારો તે હું છું. નાનપણથી અત્યાર સુધીના બધા રાગાદિ તો ચાલ્યા ગયા, પણ જાણનારો ઊભો છે અને તે જાણનારો હું છું. આ રીતે જાણનારને જુદો પાડવો. જે જે રાગ-વિકલ્પ આવે તેને જુદો પાડે. તેનો અભ્યાસ ઉગ્ર હોય તો ક્ષણે ક્ષણે રાગને જુદો પાડવાનો અભ્યાસ થાય. બુદ્ધિથી એકવાર રાગને જુદો પાડ્યો અને પછી પહેલાંની જેમ એવો ને એવો થઈ જાય તો તેના અભ્યાસની ખામી છે. ક્ષણે ક્ષણે રાગથી જુદા પાડવાનો અભ્યાસ એમ ને એમ ચાલુ રાખે તો સહજ દશા થવાનો અવસર આવે. પહેલાં તો જ્ઞાનથી પ્રતીતમાં આવે છે.

પ્રશ્ન :— આ વાત બેસે છે કે આ કર્યા વગર છૂટકો નથી અને સાથે અધરું પણ લાગે છે તો ઉપાય શું છે ?

સમાધાન :—વિકલ્પથી છૂટો પડીને, એકત્વબુદ્ધિ તોડીને જ્ઞાયકની ધારા પ્રગટ કરવી. આ એક જ ઉપાય છે. દ્રવ્યને ગ્રહણ કર્યું, દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કરી, પણ તે દૃષ્ટિ ટકાવવી જોઈએ. માન્યતામાં લીધું, નક્કી કર્યું છે કે હું જુદો છું, પણ તે રૂપે કાર્ય થાય તો સાચું નક્કી કર્યું કહેવાય. જુદો છું એમ નક્કી કર્યું અને પાછી એકત્વબુદ્ધિ થઈ જાય તો તેણે સાચું નક્કી કર્યું નથી. જેને સાચું નક્કી થાય તેને જુદો પાડવાનો પ્રયત્ન અંદર આવ્યા વગર રહેતો નથી. ગડમથલ કરતાં સાચું તો આ જ છે, માર્ગ આ જ છે, એમ શ્રદ્ધારૂપ પરિણતિ થાય છે. વિચારથી શ્રદ્ધા થાય તે જુદી છે, આ તો શ્રદ્ધારૂપ પરિણતિ થાય છે, પરિણતિ કાર્ય કરે છે. પછી વિશેષ ચારિત્ર થાય છે. આ શ્રદ્ધાની સાથે

અમુક જાતની લીનતા થાય છે અને અનંતાનુબંધી છૂટી જાય છે. આવી અમુક જાતની પરિણતિ ઊભી થાય છે.

પ્રશ્ન :— પુરુષાર્થ શરૂઆતમાં ઉગ્ર થઈને પછી મંદ થઈ જાય છે, તો તેમાં એકસરખું ટકી રહે તે માટે શું કરવું ?

સમાધાન :— શરૂઆતમાં બહુ ભાવના આવી જાય તેથી અથવા કોઈ વૈરાગ્યના પ્રસંગથી અંદર ભાવના આવી જતાં ઉગ્ર પુરુષાર્થ થઈ જાય છે. અહો ! આ તો કંઈક નવું જ છે, ગુરુદેવે ઉપદેશ આપ્યો તેમાં કંઈક નવી જ વાત કરી, ગુરુદેવે જુદો જ માર્ગ બતાવ્યો. આમ તેને આશ્ચર્ય લાગતાં કે વૈરાગ્ય થતાં પુરુષાર્થમાં ઉગ્રતા આવી જાય છે, પણ થોડા વખત પછી પાછો પુરુષાર્થ ઢીલો પડી જાય છે. કાયમ એકસરખી ભાવના કે વૈરાગ્ય ટકી શકે નહિ તેથી પુરુષાર્થ ઉગ્ર અને મંદ થઈ જાય એમ થયા કરે છે. પણ વારંવાર તેની ઉગ્રતા જો ધારાવાહી ચાલ્યા કરે તો સ્વાનુભૂતિ સુધી પહોંચી શકે છે. કોઈવાર મહિમા કે વૈરાગ્યના પ્રસંગમાં ઉગ્રતા થઈ જાય છે, વળી પાછો પુરુષાર્થ ઢીલો પડી જાય છે. કેમ કે અનાદિનો અભ્યાસ છે તેથી મંદતા તરફ ઢળી જાય છે. પણ વારંવાર તેની પાછળ પડે તો એકસરખું ટકી રહેવાનો પ્રસંગ બને.

આચાર્યદેવ મુનિને કહે છે કે તારા જીવનના દીક્ષાકાળ અને બીજા વૈરાગ્યના પ્રસંગોને યાદ કરજે. દીક્ષા લેતી વખતે મને કેવી જાતના ભાવ હતા તેને તથા ત્યાગ લીધો, મુનિપણું લીધું, ભાવલિંગી શ્રમણ થયો તે જીવનના સારા પ્રસંગને તું યાદ કરજે. તેમ જ તારી સાધનાને યાદ કરજે. તેવી રીતે તું ગુરુદેવે ઉપદેશ આપ્યો, કોઈ અપૂર્વ વાત કરી, તને તેની અપૂર્વતા લાગી ત્યારે કેવા ભાવ હતા તે બધા પ્રસંગોને યાદ કરજે. તારા પુરુષાર્થની ઉગ્રતા કરવા માટે તે બધું યાદ કરજે.

પ્રશ્ન :— આપ અમને દિવ્ય શક્તિશાળી મંત્ર આપો, જેના રટણથી કલ્યાણ થઈ જાય.

સમાધાન :— હું તો એક જ મંત્ર આપું છું. કહેવાનું એક જ છે કે, જ્ઞાયકનું કરવું. જ્ઞાયક છું—જ્ઞાયક છું તે મહામંત્ર છે. નિરંતર તેનું રટણ કરવા જેવું છે.

તત્ત્વસ્વભાવથી તેને ઓળખવો તે મૂળ છે. તે ન થાય ત્યાં સુધી તેનું રટણ કરવું કે હું જ્ઞાયક છું, હું જ્ઞાયક છું. આ શરીર તે હું નથી, વિભાવની બધી પર્યાયો મારા સ્વરૂપે નથી.

હું જ્ઞાયક છું, હું જ્ઞાયક છું એમ વારંવાર તે ચૈતન્યધર તરફ દૃષ્ટિ દેવાની છે. ત્યાં જ પરિણતિને લઈ જવાની છે. તે કરવાથી—તેના ઉપર ધ્યાન આપવાથી—વિકલ્પ તૂટીને નિર્વિકલ્પ શુદ્ધાત્મતત્ત્વ પ્રગટ થાય છે. આ પ્રયાસ જ કરવા જેવો છે.

જીવનને ચૈતન્યમય બનાવી દેવું, તે કરવાનું છે. હું શરીરમય નથી, રાગમય નહિ, વેદનામય નથી. જે ધ્યેયથી બ્રહ્મચર્યની પ્રતિજ્ઞા લીધી તે ધ્યેય રાખવું. એક ચૈતન્યમય જ જીવન બનાવવું તે કરવાનું છે.

અંદર ચૈતન્યની સ્વાનુભૂતિ થાય તે વાત જુદી છે, પણ સ્વાનુભૂતિ ન થાય ત્યાં સુધી ભાવનામય જીવન બનાવવું. ચૈતન્ય વગર ચેન પડે નહિ એવું જીવન બનાવી દેવું. ચૈતન્યના ચિંતવન વગર, ચૈતન્યની વાર્તા વગર, ચૈતન્યના શ્રવણ વગર, ચૈતન્યની સ્વાધ્યાય વગર ક્યાંય ચેન ન પડે તેવું જીવન બનાવી દેવું. બસ, એ જ ભાવના ને એનો જ પુરુષાર્થ થાય તો સ્વાનુભૂતિ થાય. ચૈતન્યદેવ પ્રગટ થાય તે તો જુદી જ વાત છે, છતાં તે ન થાય તો તેની ભાવનામય જીવન બને તે પણ સારું છે. બીજે બધેથી દૃષ્ટિ ઉઠાવીને ચૈતન્યમય જીવન બનાવવું. બહારમાં ક્યાંય રોકાવા જેવું નથી. બસ, એક ચૈતન્યમાં જ આનંદ છે, તેમાં જ જ્ઞાન છે. એવા જ્ઞાયકદેવનું સ્મરણ કરવું, સાથે દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુને હૃદયમાં રાખવાં.

પ્રશ્ન :— સાચી રુચિવાળા જીવની પરિણતિ કેવી હોય તે બતાવશોજી.

સમાધાન :— જે રુચિવાળો હોય તેને એમ થાય કે કરવા જેવું તો આ એક જ છે, શુદ્ધાત્મારૂપે પરિણતિ કરવી તે જ કરવાનું છે. પણ હજી મારાથી થયું નથી. આત્મા શુદ્ધ છે પણ પુરુષાર્થ કરીને શુદ્ધતાને હું પામ્યો નથી. તેનું હૃદય ભીંજાયેલું હોય છે. તે અશુભથી બચવા શુભમાં ઊભો રહે છે, પણ શુભમાં સર્વસ્વ માનતો નથી. જે સ્વચ્છંદી જીવો છે તે પોતાને પર્યાયથી શુદ્ધ

માને છે ને આ બધું ઉદય આધીન થાય છે એમ કહે છે. પણ તે એક જાતનું શુષ્ક જ્ઞાન છે.

રુચિવાળા જીવને જ્ઞાન અને ક્રિયાનયની મૈત્રી ભલે અંતરમાં પરિણતિરૂપે પ્રગટી નથી, છતાં ક્રિયામાં મોક્ષ માનતો નથી. અને આત્મા શુદ્ધ છે, પરંતુ હું તે રૂપે પરિણમ્યો નથી એમ માને છે. તેને શુભભાવ આવે છે, પરંતુ શુભમાં સર્વસ્વ માનતો નથી. અને શુદ્ધભાવ કેમ પ્રગટે તેની ભાવના રહે છે. આત્મા વસ્તુસ્વભાવે શુદ્ધ છે એવી રુચિ અને ભાવનાથી જે જિજ્ઞાસુ છે, મુમુક્ષુ છે, આત્માર્થી છે તેનું હૃદય ભીંજાયેલું રહેવું જોઈએ. જે શુષ્કજ્ઞાની છે તેનું હૃદય ભીંજાયેલું હોતું નથી અને બીજા (ક્રિયાજડ) ક્રિયાના પક્ષપાતી થઈ જાય છે.

રુચિવાળા જીવને “કષાયની ઉપશાંતતા માત્ર મોક્ષ અભિલાષ” માત્ર મોક્ષની અભિલાષા રહે છે. આત્માર્થીને ન શોભે તેવા કષાયો તેને હોતા નથી.

“ભવે ખેદ અંતર દયા ત્યાં આત્માર્થ નિવાસ.” આત્માર્થીનું હૃદય એવું હોય છે કે શુદ્ધાત્મા કેમ પ્રગટે? જિજ્ઞાસા એવી હોય છે કે શુદ્ધાત્માની પરિણતિ કેમ પ્રગટ થાય? તેવી ભાવનાથી તેનું હૃદય ભીંજાયેલું હોય છે. આવા જીવને જ્ઞાન અને ક્રિયાનયના પક્ષપાતી કહેવાતા નથી પણ તે મુમુક્ષુની ભૂમિકામાં છે. હું આગળ વધી શકતો નથી તેવી ખટકથી તેનું હૃદય ભીંજાયેલું રહે છે.

આત્માર્થી ભક્તિમાં જોડાય છે ને યથાશક્તિ વિરક્તિ પણ હોય છે. તે બહારમાં રચ્યો-પચ્યો રહેતો નથી. તેને અંદર કષાયની તીવ્રતા વધતી નથી, પણ મંદતા હોય છે. તેને આત્માર્થનું પ્રયોજન હોય છે, ને એવી અંદરની રુચિ હોય છે.

જેને શુદ્ધજ્ઞાન અને ક્રિયાનયની મૈત્રી પ્રગટ થઈ છે તે જ્ઞાનીની વાત જુદી છે અને જેને જ્ઞાનનય કે ક્રિયાનયનો પક્ષપાત વર્તે છે તે અજ્ઞાનીની વાત પણ જુદી છે. જ્યારે આ તો રુચિવાળો જીવ છે.

ચૈતન્યનું કાર્ય કરવું એ તારી ફરજ નથી? તારો કાળ નકામો ન ગુમાવીશ. આ મનુષ્યભવનો કાળ આત્માને માટે ગાળ. શરીર માટે અનંતકાળ કાઢ્યો, શરીરની સગવડતા માટે અનંતકાળ કાઢ્યો—ગુમાવ્યો છે. હવે એક ભવ તું આત્માને માટે કાઢ. આ ભવ એવો કાઢ—એવો વિતાવ કે બધા ભવનો અભાવ થઈ જાય. બધા અનંતભવ શરીર ખાતર, બહારની સગવડતા ખાતર ગાળ્યા; પણ તારા ભવભ્રમણનો છુટકારો થયો નથી. આત્માને માટે હવે એક ભવ તો એવો ગાળ કે જેથી તારા બધા ભવનો અભાવ થઈ જાય.

પ્રશ્ન :— ચૈતન્યનો લાભ અને દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુની ભક્તિ આદિનો લાભ, બધું ગુરુદેવના પ્રતાપે મળ્યું.

સમાધાન :— આ ચૈતન્યનો લાભ તે જ અંતરનો ખરો લાભ છે એમ ગુરુદેવ કહે છે. બહારનો દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુનો લાભ મળવો તે પણ મહાદુષ્કર છે. ગુરુદેવ મળ્યા, જિનેન્દ્રદેવ મળ્યા, શાસ્ત્ર મળ્યાં, એ બધો લાભ મળવો તથા તે કાર્યોમાં જોડાવું એ બધું દુર્લભ છે; પણ આ ચૈતન્યનો લાભ તો તેનાથી પણ દુર્લભ છે.

પરમાત્મપ્રકાશમાં યોગીન્દ્રદેવ કહે છે ને ! કે જીવને અનંતકાળથી જિનેન્દ્રદેવ નથી મળ્યા અને સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત નથી થયું. તે બે દુર્લભ છે. જિનેન્દ્રદેવ મળવા મુશ્કેલ છે, છતાં મહાભાગ્યે જિનેન્દ્રદેવ મળ્યા; પણ અંદરમાંથી ગ્રહણ કર્યા નથી, એટલે ખરેખર મળ્યા નથી. અને એક સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત થવું મહામુશ્કેલ છે. તેથી આ બધા લાભની સાથે ચૈતન્યના લાભની દૃષ્ટિ રાખવી; ચૈતન્યનો લાભ લેવો, તે કરવા જેવું છે.

ચૈતન્યના લાભ ઉપર દૃષ્ટિ રાખવા જેવી છે કે ચૈતન્યનો લાભ કેમ થાય? ચૈતન્યનું અસ્તિત્વ કેમ ગ્રહણ થાય? હું આ ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા છું એમ તેને ગ્રહણ થવો જોઈએ. માત્ર ગોખવાથી કે બોલવાથી તે નહીં થાય. જોકે તેની ભાવના થાય તે જુદી વાત છે; પણ તેના મૂળ અસ્તિત્વને ગ્રહણ કરવું. મારી અસ્તિ ચૈતન્યરૂપ છે. આ જે પરદ્રવ્ય દેખાય છે તે હું નહિ તેમ

જ આ જે શુભાશુભભાવરૂપ વિભાવનું અસ્તિત્વ છે તે હું નહિ. મારું અસ્તિત્વ મારામાં છે, પણ બીજું અસ્તિત્વ મારામાં નથી; હું તેનાથી જુદો છું. જે સાધકદશાની ક્ષણિક પર્યાયો થાય તે પણ મૂળ દ્રવ્ય નહિ, મૂળ દ્રવ્ય તો અખંડ સ્વરૂપે પૂર્ણ છે. આ પૂર્ણ સ્વરૂપ ઉપર દૃષ્ટિ કરે તો પૂર્ણતાની પર્યાય પ્રગટ થાય. સાધકપણાની પર્યાયોમાં પણ રોકાવા જેવું નથી. તે વચ્ચે આવે ખરી, પણ તેમાં રોકાવા જેવું નથી. જે અનાદિ-અનંત શાશ્વત પૂર્ણ છે તે ચૈતન્યનો લાભ કેમ પ્રગટ થાય? તે કરવા જેવું છે. તે લાભ પહેલા અંશે પ્રગટ થાય અને પછી પૂર્ણ પ્રગટ થાય છે.

પ્રશ્ન :— આત્મપ્રાપ્તિ કરવામાં ધીરજ ન ખૂટે અને તીવ્ર લગની થાય તેના માટે કેવા પ્રકારનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ?

સમાધાન :— આ એક જ પ્રયાસ કરવાનો છે. અનાદિકાળથી અભ્યાસ બધો બહારનો છે તેથી અંદરમાં ઊતરવા માટેનો પ્રયાસ કરવાનો છે. આત્માને ઓળખવાનો જ પ્રયાસ કરવાનો છે. તે વિચારમાં ઝાઝો ટકી ન શકે તો શાસ્ત્ર-સ્વાધ્યાય કરે, તેમાં ન ટકી શકે તો શ્રવણ કરે. આમ શુભભાવના પ્રકારને બદલ્યા કરે, પણ જ્યાં સુધી ન થાય ત્યાં સુધી શુભમાં રહે, છતાં ભાવના તો શુદ્ધની રાખે. કરવાનું તો આ જ છે. ધ્યાન કરે તો તેમાં શાંતિ લાગે, પણ અંતરની શાંતિ તો જુદી જ છે.

વિકલ્પની જાળથી છૂટીને અંતરમાંથી જે આત્મા પ્રગટ થાય છે તે આત્મા જાગૃત છે. અન્યમતિ કહે છે કે વિકલ્પ છૂટતાં આત્મા શૂન્ય થઈ જાય છે, પણ તેમ નથી. વિકલ્પ તૂટતાં વિશેષ જાગૃત થાય છે. આત્મામાં અનંતા ગુણો ભર્યા છે. ચૈતન્ય તત્ત્વમાં અનંતતા ભરેલી છે. તે આનંદાદિ અનંત ગુણોનું વેદન તેને સ્વાનુભવમાં થાય છે. હું વિકલ્પ છોડું, વિકલ્પ છોડું એમ કર્યા કરે તો વિકલ્પ છૂટતા નથી. પોતાની અંતરની યોગ્યતા પ્રગટ થાય તો વિકલ્પ છૂટી જાય છે. વિકલ્પથી અતિકાન્ત થઈ સ્વાનુભૂતિની દશા પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે જ ખરી શાંતિ થાય છે.

જ્યાં સુધી ખરી શાંતિ પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી ભેદજ્ઞાનનો અભ્યાસ

કરવો કે આ જે વિકલ્પ આવે છે તેનાથી હું જુદો છું. ક્ષણે ક્ષણે આ જ અભ્યાસ કર્યા કરે કે આ જે શુભાશુભ ભાવો આવે છે તેનો જાણનાર હું જુદો છું. પ્રયાસની શરૂઆત ભેદજ્ઞાનના અભ્યાસથી થાય છે. ગમે તે વિકલ્પ આવે, શુભભાવ આવે કે અશુભભાવ આવે, તે મારું સ્વરૂપ નથી. જેવા સિદ્ધ ભગવાન છે એવો જ હું છું. હું તો શુદ્ધ, નિર્મળ એકરૂપ તત્ત્વ છું.

જેમ સ્ફટિક નિર્મળ છે તેમ હું નિર્મળ છું. સ્ફટિકમાં જેમ ઉપર લાલ-પીળાં પ્રતિબિંબ પડે છે તે સ્ફટિકનો મૂળ સ્વભાવ નથી, તેમ હું નિર્મળ છું. મારા મૂળ સ્વભાવમાં આ વિભાવો પ્રવેશ પામ્યા નથી. હું તો શુદ્ધ જ છું, નિરાળો છું. આવા નિરાળાપણાનો—ભેદજ્ઞાનનો—અભ્યાસ કરવો. આ પ્રથમ ઉપાય છે.

હું જાણનાર છું, જ્ઞાયક છું, આ શરીર મારું નથી, જડ છે. આ મન પણ મારું નથી. આ વિકલ્પ તે મારો સ્વભાવ નથી. ભલે તે થાય છે મારી પર્યાયમાં—તે કાંઈ જડમાં થતો નથી કે જડ કરાવતું નથી, મારા પુરુષાર્થની નબળાઈથી થાય છે. તો પણ મારો સ્વભાવ નથી. હું તો જુદો જ્ઞાયક છું. એવો જ અભ્યાસ કર્યા કરે તે પહેલો ઉપાય છે. જેને હજી આ અભ્યાસ પણ નથી તેને તો સ્વાનુભૂતિ થવી મુશ્કેલ પડે છે.

આ અભ્યાસ એકાંતમાં બેસીને કરે તો જ થાય એમ નથી. આ અભ્યાસ તો ગમે ત્યારે થઈ શકે એમ છે. અને તે ક્ષણે ક્ષણે કર્યા જ કરવાનો છે; છતાં એમ ન થાય તો ધીરે ધીરે કરે; પણ એ રીતે ભેદજ્ઞાનનો અભ્યાસ કર્યા કરવાનો છે.

જેમ પાણી સ્વભાવથી શીતળ છે, તે અગ્નિના નિમિત્તે ગરમ થાય છે તો પણ તેનો સ્વભાવ તો શીતળ જ છે. તેમ હું તો સ્વભાવે શીતળ છું. કર્મના સંયોગમાં મારી પોતાની નબળાઈથી જોડાણ થાય છે, પણ તે મારો સ્વભાવ નથી.

આવો ભેદજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરતાં જ્ઞાયકમાં એકાગ્રતા થાય તો આત્માની સ્વાનુભૂતિ થવાનો પ્રસંગ બને છે.

પ્રશ્ન :— સમયસાર ગાથા ૩૨૦ જયસેનાચાર્યની ટીકામાં આવે છે કે શુદ્ધ જ્ઞાન અર્થાત્ અપરિણામી ધ્રુવ આત્મા બંધ-મોક્ષને કરતો નથી. આ વાત તો સમજાય છે; પરંતુ પછી એમ આવે છે કે શુદ્ધજ્ઞાન પરિણત જીવ પણ બંધ-મોક્ષને કરતો નથી. પરિણત એટલે પરિણમતો કહેવો અને પાછો બંધ-મોક્ષ કરતો નથી એમ કહેવું તે કઈ રીતે ઘટે છે ?

સમાધાન :— પૂજ્ય ગુરુદેવે તો ઘણો વિસ્તાર કર્યો છે, સમજાવવામાં બાકી રાખ્યું નથી. સૂક્ષ્મ-સૂક્ષ્મ કરીને શાસ્ત્રનું રહસ્ય ખોલ્યું છે. ગુરુદેવનો અનંત-અનંત ઉપકાર છે. જો તે સમજીને અંદર પુરુષાર્થ કરે તો પ્રગટ થાય એવું છે. અનાદિ-અનંત જે વસ્તુ છે તે વસ્તુ પોતે બંધ-મોક્ષને કરતી નથી. તે વસ્તુ સ્વભાવ છે. પરિણત એટલે કે જે સાધક અવસ્થાએ પરિણમેલો જીવ છે તે. અને તે બંધ-મોક્ષને કરતો નથી અર્થાત્ જેને દ્રવ્યદૃષ્ટિ પ્રગટ થઈ છે તે બંધ-મોક્ષને કરતો નથી. જેણે વસ્તુનું સ્વરૂપ જાણ્યું છે તે ખરેખર બંધ-મોક્ષને કરતો નથી. કારણ કે દ્રવ્યદૃષ્ટિની અપેક્ષાએ તેણે દ્રવ્યને યથાર્થ ગ્રહણ કર્યું છે, દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કરી છે એટલે દ્રવ્યદૃષ્ટિની અપેક્ષાએ તે બંધ-મોક્ષને કરતો નથી.

પરિણત કહીને આચાર્યદેવ એમ કહે છે કે, તે પરિણમે છે એટલે કે પરિણામ-અપરિણામી બંને સાથે હોય છે. અપરિણામી તે દ્રવ્ય છે અને પરિણામ તે પર્યાય છે. સાધક અવસ્થાએ પરિણમેલો જીવ છે તે વાસ્તવિક રીતે વસ્તુ સ્વરૂપને જાણે છે, તેથી તે બંધ-મોક્ષને કરતો નથી. વાસ્તવિક રીતે પરિણમેલો જીવ જ વસ્તુસ્વરૂપને જાણે છે અને તે દ્રવ્ય અપેક્ષાએ બંધ-મોક્ષને કરતો નથી. વસ્તુસ્વરૂપ અનાદિ-અનંત જેમ છે તેમ જ્ઞાન પરિણત જીવે જ જાણ્યું છે કે આ મારું સ્વરૂપ છે. જે વસ્તુ છે તે બંધાતી નથી અને જો તેને બંધન નથી તો મુક્તિ કોની ? માટે વસ્તુસ્વભાવમાં બંધ કે મુક્તિ નથી અને તેમાં બંધન કે મુક્તિ નથી તે જ્ઞાન પરિણત જીવે જ જાણ્યું છે.

તે આવું જાણવા છતાં તેની સાધનાની પર્યાય તો ચાલુ જ રહે છે, મોક્ષની સાધના પણ તે જ કરે છે. એવું જ કોઈ વસ્તુનું સ્વરૂપ છે કે અપરિણામી અને પરિણતિ (પરિણામ) બંને સાથે જ હોય છે. તે ટીકામાં આગળ આવે છે કે દ્રવ્ય અને પર્યાય બેનું જોડકું છે, બે સાથે જ હોય છે. પરિણામ અને

અપરિણામી બે સાથે છે અને તેથી તેમાં જ સાધના થાય છે.

બંધ-મોક્ષને નથી કરતો તે ખરું તો સાધક અવસ્થાવાળા જીવે જાણ્યું છે. કોઈએ બુદ્ધિથી જાણ્યું હોય તે જુદી વાત છે, પણ આ તો તેણે અંદરની પરિણતિ પ્રગટ કરીને જાણ્યું છે. સાધકને પોતાનો આત્મા ગ્રહણ થતાં દ્રવ્યદૃષ્ટિ પ્રગટ થઈ છે અને જેણે દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ સ્થાપી તે જ વાસ્તવિક રીતે બંધ-મોક્ષનો કર્તા નથી. તો પણ સાધનાની પર્યાય તો તેને ચાલુ જ છે. આચાર્યદેવ કહે છે કે પરિણતિ એટલે કે જીવનો સ્વભાવ પરિણામી પણ છે અને અપરિણામી પણ છે. એમ બંને વસ્તુસ્વભાવને આચાર્યદેવ સાબિત કરે છે.

જે અપરિણામી છે તેને જ્ઞાન પરિણતિ જીવે જાણ્યો છે તેમ જ તેણે જ સાધનાની પર્યાય શરૂ કરી છે. આમ વાસ્તવિક રીતે પરિણતિ અને અપરિણામીને સાધક જીવ જ બરાબર જાણે છે. દ્રવ્યદૃષ્ટિમાં તો મતિ-શ્રુતજ્ઞાનના ભેદ તથા ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકના ભેદ પણ નથી. દ્રવ્યદૃષ્ટિ અખંડ અને અભેદને ગ્રહણ કરે છે, છતાં પણ ભેદ હોય છે તેને જ્ઞાન જાણે છે. ભેદ અને અભેદ સાથે રહે છે. દ્રવ્ય અપેક્ષાએ વસ્તુ અખંડ હોવા છતાં ગુણ-પર્યાય અપેક્ષાએ તેમાં ભેદ પડે છે, બંને અપેક્ષાઓ જુદી છે. પરિણામ-અપરિણામી વિરોધી દેખાતા હોવા છતાં બંને સાથે રહે છે અને મુક્તિના માર્ગમાં બંને સાથે જ હોય છે. અપરિણામી ઉપર જોર છે અને તેની ઉપર દૃષ્ટિ સ્થાપી છે, તો પણ સાધના પરિણામમાં જ થાય છે. સાધનાનું જે પરિણામીપણું છે તે, અપરિણામી તરફની મુખ્યતાથી જ, પરિણામમાં થાય છે. આવો પરિણામ-અપરિણામીનો સંબંધ છે અને તેને જ્ઞાન બરાબર ગ્રહણ કરે છે. દ્રવ્ય અને પર્યાય બંને સાથે જ હોય છે, એટલે આચાર્યદેવે કહ્યું છે કે જે જ્ઞાન પરિણતિ જીવે છે તે જ બંધ-મોક્ષને કરતો નથી. જે પરિણામી છે—સાધનારૂપે પરિણામેલો છે—તેને દ્રવ્યદૃષ્ટિ પ્રગટ થઈ છે અને તે જ ખરો જ્ઞાયક છે.

જ્ઞાન-પરિણામી જે જીવે છે તેને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર છે. તે પરિણામીપણું જેને છે તેને દ્રવ્યદૃષ્ટિ પણ સાથે જ રહે છે અર્થાત્ તેને દ્રવ્યદૃષ્ટિપૂર્વક સાધનાની પર્યાય સાથે રહે છે. તે દ્રવ્યદૃષ્ટિ દ્રવ્યમાંથી બધા ભેદને કાઢી નાંખે

છે, તો પણ જે પર્યાય કાઢી નાખે છે તેમાં જ સાધના શરૂ થાય છે. એવું જ વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. દ્રવ્ય અપેક્ષાએ વસ્તુ અપરિણામી છે અને પર્યાય અપેક્ષાએ વસ્તુ પરિણામી છે. તે બંને અપેક્ષા જુદી-જુદી છે. દ્રવ્ય અને પર્યાય બંનેનું જોડકું સાથે જ હોય છે, બેમાંથી એક પણ નીકળી શકતાં નથી છતાં બંનેની અપેક્ષા જુદી છે. સાધનામાં બંને સાથે જ હોય છે. એક મુખ્યપણે હોય છે, એક ગૌણપણે હોય છે.

પ્રશ્ન :— ભેદજ્ઞાનના અભ્યાસમાં હું શરીર નથી, મન નથી, વાણી નથી,—આવા વિચારો આવે છે તે પણ હું નથી. તો પછી શું કરવું? તે સમજાવવા કૃપા કરશો.

સમાધાન :—અભ્યાસ તો ભેદજ્ઞાનનો જ કરવાનો છે. ‘આ હું નથી, આ હું નથી’ એમ કહીને પર ને વિભાવથી છોડાવવો છે. છતાં ભેદજ્ઞાનના અભ્યાસમાં ટકી ન શકાય તો શાસ્ત્રસ્વાધ્યાય કરે, વળી પાછો ભેદજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરે, નિરાળા રહેવાનો અભ્યાસ કરે. આ હું છું, આ હું નથી, હું તો જાણનાર છું તેમ અભ્યાસ કરવાનો છે.

હું ચૈતન્ય શાશ્વત છું. મારો નાશ થતો નથી. હું નિર્મળ છું, પવિત્ર છું. આવો અભ્યાસ કરે તે પહેલાં વિકલ્પથી થાય,—ઉપર ઉપરથી થાય; પણ ખરું તો ઊંડાણથી કરે તે છે. ઊંડાણ પહેલાંથી આવે નહિ. અનાદિથી બહારનો અભ્યાસ છે ને અશુભમાં પડેલો છે, તેનાથી પાછો વળવા માટે વારંવાર અભ્યાસ કરે. સમજણ ન પડતી હોય તો સત્સંગ કરે, સ્વાધ્યાય કરે, શ્રવણ કરે; પણ ભેદજ્ઞાનના અભ્યાસની પાછળ જ સ્વાનુભૂતિ થવાનો પ્રસંગ આવે છે. સાચી શ્રદ્ધાપૂર્વક ભેદજ્ઞાનની ધારા પ્રગટે તો તેમાં સાચી સ્વાનુભૂતિ આવવાનો પ્રસંગબને.

ભેદજ્ઞાન થયા વગર સાચી અનુભૂતિ થતી જ નથી. જે શરીરને જુદું ન માને, પોતે અંદર જુદું તત્ત્વ છે તેને ઓળખે નહિ અર્થાત્ જુદું તત્ત્વ છે તેને અંદરથી જુદું પાડ્યા વગર સાચી સ્વાનુભૂતિ થતી નથી. વિકલ્પ મંદ પડી જાય, એટલે શાંતિ જેવું કાંઈક લાગે, કંઈક ચમત્કાર દેખાય; પણ અંદરથી વિકલ્પ તૂટીને જે આનંદ આવે તે આવતો નથી. વિકલ્પોને, રોકે, દબાવી દે, પણ અંદરથી છૂટો પડતો નથી ત્યાં સુધી સાચો આનંદ આવતો નથી.

[તા. ૮-૮-૨૦૦૦]

સુવર્ણપુરી સમાચાર

—તંત્રી

અધ્યાત્મતીર્થક્ષેત્ર શ્રી સુવર્ણપુરીનું ધાર્મિક વાતાવરણ અનંત-ઉપકારમૂર્તિ પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામી તેમ જ તેમના પરમ ભક્ત પ્રશમમૂર્તિ પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબહેનના કલ્યાણવર્ષી પુણ્ય-પ્રતાપે, આદરણીય પં. શ્રી હિંમતલાલભાઈ જે. શાહના જ્ઞાન-વૈરાગ્ય ભક્તિભીના મધુર તત્વાવધાનમાં, અધ્યાત્મજ્ઞાનના પાવન ગુંજારવથી સદાય પ્રકુલિત રહે છે, તેમ જ નીચે પ્રમાણે ધાર્મિક કાર્યક્રમ પ્રતિદિન નિયમિત ચાલી રહ્યો છે :—

- પ્રાતઃ : પૂજ્ય બહેનશ્રીના નિવાસસ્થાને તેઓશ્રીની ધર્મચર્યાની ઓડિયો-ટેપ
પ્રાતઃ : જિનેન્દ્ર-દર્શન-પૂજા
સવારે ૮-૩૦ થી ૯-૩૦ : શ્રી નિયમસાર ઉપર (૧૯૬૬ના) પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું ટેપ-પ્રવચન
બપોરે ૩-૩૦ થી ૪-૩૦ : શ્રી પ્રવચનસાર ઉપર શાસ્ત્રવાંચન
બપોરે પ્રવચન પહેલાં : પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી પ્રત્યે ઉપકૃતભાવભીની સ્તુતિ
બપોરે પ્રવચન પછી : પૂજ્ય બહેનશ્રીના ચિત્રપટ સમક્ષ સ્તુતિ
બપોરે ૪-૪૫ થી ૫-૧૫ : જિનેન્દ્રભક્તિ
સાંજે ૮-૦૦ થી ૯-૦૦ : 'શ્રી પરમાત્મ-પ્રકાશ' ઉપર (૧૯૬૫ના) પૂ. ગુરુદેવશ્રીનું ટેપ-પ્રવચન

દશલક્ષણ-પર્યુષણ માટે પ્રવચનકાર

પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામીના ભક્તગણ શ્રી દ્વિગમ્બર જૈન મુમુક્ષુ મંડળોને, પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી દ્વારા પ્રરૂપિત શુદ્ધાત્મપ્રમુખ અધ્યાત્મતત્ત્વજ્ઞાનનો પ્રવચનલાભ લેવા દશલક્ષણ-પર્યુષણપર્વમાં સોનગઢથી પ્રવચનકાર વિદ્વાન બોલાવવાની ભાવના હોય તેઓ પોતાના મુમુક્ષુ મંડળના અધ્યક્ષ તેમ જ મંત્રી દ્વારા લેખિત નિવેદનપત્રથી નીચેના એરેસ પર જાણ કરે. સુવિધાનુસાર પ્રવચનકાર મોકલવામાં આવશે.

પ્રચાર વિભાગ,

શ્રી હિં જૈન સ્વાધ્યાયમન્દિર ટ્રસ્ટ,
સોનગઢ-૩૬૪૨૫૦ (સૌરાષ્ટ્ર)

☎ : (02846) 44334

★ તા. ૧૫-૭-૨૦૦૦ શનિવારના રોજ પ્રાતઃ ભવ્ય પૂજાસમારોહપૂર્વક, પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના ટેપ-પ્રવચન બાદ પ્રશમમૂર્તિ પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબેનની ૮૭મી મંગલમય 'જન્મજયંતી'ની નિમંત્રણપત્રિકાના લેખનના શુભ સમારોહનું આયોજન, તે ઉપકારમૂર્તિ પ્રત્યે ભક્તિભીના વાતાવરણમાં ઉલ્લાસપૂર્વક સમ્પન્ન થયું. આ અવસરનો લાભ લેવા ભાવનગર, રાજકોટ, મુંબઈ, બોટાદ આદિ અનેક ગામોથી મુમુક્ષુ મહાનુભાવ પધાર્યા હતા.

★ ભાદરવા સુદિ ૫, શનિવાર, તા. ૨-૯-૨૦૦૦ થી ભાદરવા સુદિ ૧૪ મંગળવાર, તા. ૧૨-૯-૨૦૦૦ સુધી અગિયાર દિવસ શ્રી દશલક્ષણ-પર્યુષણપર્વ દશલક્ષણમંડલવિધાનપૂજા તથા મુનિધર્મ-મહિમાભર્યા અધ્યાત્મજ્ઞાન-વૈરાગ્ય તેમજ ભક્તિની ઉપાસનાપૂર્વક ઉજવવામાં આવશે. તેમજ ભાદે સુદિ ૧૩ થી ૧૫ સુધી 'રત્નત્રય-ધર્મ' પર્વ પણ ઉજવવામાં આવશે.

ઉત્તમ ક્ષમાવણીપર્વ— ભાદરવા વદ એકમ, ગુરુવાર, તા. ૧૪-૯-૨૦૦૦ના રોજ ક્ષમાવણી-પર્વ પૂજા-ભક્તિપૂર્વક ઉજવવામાં આવશે.

*

✽ જિનવાણી-પ્રકાશનલાભનું સ્થાયી આયોજન ✽

આ આયોજનના સમાચાર એપ્રિલ, ૨૦૦૦ના અંકમાં પ્રકાશિત કર્યા હતા. ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રકાશિત થનારા શ્રી સમયસાર આદિ પરમાગમ, વચનામૃત-ગ્રંથ તેમજ અન્ય પ્રવચનગ્રંથોના પ્રકાશન, સંબંધી સર્વ હક (સ્વામિત્વ) 'શ્રી દ્વિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ સોનગઢ'નો રહેશે. દાતાનું નામ 'પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા'ના રૂપમાં તે તે ગ્રંથમાં સ્થાયીરૂપે મુદ્રિત કરવામાં આવશે. જે શાસ્ત્રો માટે જે મહાનુભાવોના નામ દાતાના રૂપમાં નિશ્ચિત થયા છે તે નીચે પ્રમાણે છે :—

૧. શ્રી સમયસાર (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : શ્રી અનસૂયાબેન કાંતિલાલ શેઠ, મુંબઈ, ડા. શ્રી વિજય કે. શેઠ, માલિની વિજય શેઠ, ઋષભ, તારિણી.

૨. શ્રી પ્રવચનસાર (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : (પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબેનના વડીલ બંધુ તેમજ પંચપરમાગમ-અનુવાદક) પંડિતરત્ન શ્રી હિમ્મતલાલ જેઠાલાલ શાહ તથા શ્રીમતી સુશીલાબેન હિમ્મતલાલ શાહ, સોનગઢ.

૩. શ્રી પંચાસ્તિકાયસંગ્રહ (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : શ્રી ઠાકરશી કાળિદાસ મોદી (પિતાશ્રી), શ્રી જેકુંવરબેન ઠાકરશી મોદી (માતુશ્રી), શ્રી ચિમનલાલ, શાંતિલાલ, ગિરધરલાલ (સુપુત્રો), શ્રી લાભુબેન, મંજુલાબેન, વિમળાબેન (પુત્રવધૂ), શ્રી દિલિપ અને જિનેશ (ગિરધરભાઈના પુત્રો), શ્રી ઇયા, સોનલ, ભારતી (ગિરધરભાઈની પુત્રી), શ્રી આશા દિલિપ મોદી (ગિરધરભાઈની પુત્રવધૂ), શ્રી દીપકભાઈ પ્રવિણભાઈ પારેખ (ગિરધરભાઈના જમાઈ), શ્રી દષ્ટિ અને વિરાલી (દિલિપ મોદીની પુત્રી), શ્રી આગમ (ગિરધરભાઈનો દોહિત્ર), શ્રી જિનલ (ગિરધરભાઈની દોહિત્રી)

૪. શ્રી નિયમસાર (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : ડૉ. શ્રી કાંતિલાલ અમીચંદ કામદાર-પરિવાર, ચેન્નાઈ, ડા. શ્રીમતી પ્રવિણાબેન, અશ્વિનભાઈ-મીનાબેન, ભરતભાઈ-સ્મિતાબેન તથા ચિ. રાજકુમાર તથા ચિ. વૈભવ.

૫. ગુરુદેવશ્રીનાં વચનામૃત (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : શ્રી જ્ઞાનેશ રસિકલાલ શાહ, મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ, સુરેન્દ્રનગર, ડા. શ્રી રસિકલાલ જગજીવનદાસ શાહ-પરિવાર, શ્રીમતી પુષ્પાબેન, ચિ. કમલેશ તથા ચિ. અજય.

૬. બહેનશ્રીનાં વચનામૃત (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : શ્રી જ્ઞાનેશ રસિકલાલ શાહ મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ, સુરેન્દ્રનગર, હાં શ્રી રસિકલાલ જગજીવનદાસ શાહ-પરિવાર, શ્રીમતી પુષ્પાબેન, ચિં કમલેશ તથા ચિં અજય.

૭. બહેનશ્રીનો જ્ઞાનવૈભવ (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : શ્રી જ્યોતિબેન વી. શાહ (શ્રી નાનાલાલભાઈ જસાણીની સુપુત્રી), મુંબઈ, હસ્તે રાજેશ, સુકેતુ અમીતા, બંસરી, ઝાંઈ.

૮. વચનામૃત-પ્રવચન (ભાગ-૧) (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : શ્રી અજિતભાઈ રવાણી, અમેરિકા-ઓસ્ટ્રીન-ટેક્સાસ, (ધર્મપત્ની સ્વં શ્રી મૃદુલાબેન તેમજ સુપુત્રી સ્વં શ્રી મીતાના સ્મરણાર્થે).

૯. વચનામૃત-પ્રવચન (ભાગ-૨) (ગુજરાતી)ના સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તા : શ્રી અજિતભાઈ રવાણી, અમેરિકા-ઓસ્ટ્રીન-ટેક્સાસ, (ધર્મપત્ની સ્વં શ્રી મૃદુલાબેન તેમજ સુપુત્રી સ્વં શ્રી મીતાના સ્મરણાર્થે).

તદુપરાંત આ આયોજનમાં પરમાત્મપ્રકાશ આદિ શાસ્ત્ર તેમજ અન્ય પ્રવચનગ્રંથો માટે પણ સ્થાયી પ્રકાશન-પુરસ્કર્તાની સ્કીમ છે. જે મહાનુભાવોને તેનો લાભ લેવાની ભાવના હોય તેમણે ટ્રસ્ટને જાણ કરવી. જાણ કરવાથી 'પુરસ્કર્તૃત્વ'ની રકમ જણાવવામાં આવશે અથવા આ સ્કીમ અલ્પ સમયમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

*

શ્રીમતી કલાવતીબેન હસમુખલાલ વોરા દિગંબર જૈન અતિથિગૃહનો

* શિલાન્યાસ-સમારોહ સાનંદ સંપન્ન *

પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામી તેમજ પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબેનની પવિત્ર સાધનાભૂમિ અધ્યાત્મતીર્થ શ્રી સુવર્ણપુરી (સોનગઢ)માં તે બન્ને મહાત્માઓના પુનીત પ્રભાવનાયોગે, સત્સમાગમ માટે આવનાર મુમુક્ષુઓનું આવાગમન વિશેષ રહેવાથી આવાસની મુશ્કેલી દૂર કરવા માટે એક નૂતન અતિથિગૃહનું નવનિર્માણનું ટ્રસ્ટ દ્વારા આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના ૧૧૧મા વાર્ષિક જન્મમહોત્સવના શુભાવસર પર તા. ૫-૫-૨૦૦૦ (પૂજ્ય ગુરુદેવના વાર્ષિક મંગલ જન્મદિન)ના રોજ આ 'શ્રીમતી કલાવતીબેન હસમુખલાલ વોરા દિગંબર જૈન અતિથિગૃહ' અભિધાનયુક્ત નૂતન આવાસની શિલાન્યાસવિધિ શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટના માનનીય અધ્યક્ષ શ્રી હસમુખલાલ પોપટલાલ વોરાના શુભ હસ્તે સાનંદ સંપન્ન થઈ હતી. ભવનનું નિર્માણકાર્ય હવે શીઘ્ર કરવામાં આવશે. તેથી પ્રત્યેક રૂમ માટે જે રૂ. ૬૦,૦૦૦=૦૦ નિશ્ચિત કરવામાં આવ્યા છે તે રકમ જેમણે પોતાના તરફથી દાનરાશિમાં લખાવી છે તે શીઘ્ર મોકલી આપે.

*

પૂજ્ય બહેનશ્રીની ઓડિયો-વાણીની સી.ડી. (C.D.)

સ્વાનુભવવિભૂષિત પ્રશમમૂર્તિ ભગવતી પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબહેની ઓડિયો-ટેપ-અવતીર્ણ સ્વાનુભવરસપૂર્ણ તત્ત્વચર્યા, શાસ્ત્રવાંચન તેમજ ભક્તિગીત ઇત્યાદિ પવિત્ર વાણીની સી.ડી. (C.D.)નું આયોજન શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ સોનગઢ દ્વારા (રાજકોટનિવાસી શ્રી વિનોદરાય કાનજીભાઈ કામદાર પરિવારના સૌજન્યથી) પ્રવર્તમાન છે. તેની પ્રથમ સી.ડી.ની પવિત્ર વિમોચન વિધિ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના ૧૧૧મા વાર્ષિક જન્મદિન તા. ૫-૫-૨૦૦૦ના અવસરે આપણા પંડિતરત્ન શ્રી હિમ્મતલાલભાઈ જે. શાહ, શ્રી વિનોદરાય કાનજીભાઈ કામદાર-પરિવાર તેમજ ટ્રસ્ટીમંડળના શુભ હસ્તે સાનંદ સંપન્ન થઈ હતી. તે સી. ડી. પૂજ્ય બહેનશ્રીની ૮૭મી જન્મજયંતીના અવસરે પ્રત્યેક મુમુક્ષુમંડળને નિઃશુલ્ક તથા વ્યક્તિગત મુમુક્ષુને ૪૦% ડિસ્કાઉન્ટથી શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ તરફથી મળી શકશે.

પૂજ્ય બહેનશ્રીની વિડિયો-વાણીની સી.ડી. (C.D.)

સ્વાનુભવસંપન્ન પ્રશમમૂર્તિ ભગવતી પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબહેની વિડિયો-અવતીર્ણ અધ્યાત્મરસભરપૂર તત્ત્વચર્યા આદિની સી.ડી. (C.D.)માં અવતીર્ણ કરવાનું આયોજન શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ દ્વારા સાકાર થઈ રહ્યું છે. તેની સી.ડી.ની મંગલ વિમોચનવિધિ ટ્રસ્ટ દ્વારા પૂજ્ય બહેનશ્રીની આગામી ૮૭મી જન્મજયંતીના શુભાવસરે સંપન્ન થશે.

Shri Rajendra Kamdar's Lecture tour on Jainism in North America & U.K. Schedule 2000

Sr. No.	Day	Date	City	Contact
1	Thu-Tue	Aug 10-15	Detroit, MI	Mahesh Vora 248-615-9195
2	Wed-Thu	Aug 16-17	Grand Rapids, MI (Road Journey from Detroit)	Nitin Bhimani 616-698-2440
3	Fri-Mon	Aug 18-21	Toronto, Canada	Subhash Mehta 416-222-0062
4	Tue-Fri	Aug 22-25	Tampa, Florida (Airport, Tampa International)	Smita S. Shah 727-376-7989
5	Sat-Sat	Aug 26- Sept 02	Phoenix, AZ (Parysana Parv)	Dr. Kirit Gosalia 602-863-1073
6	Sun-Thu	Sept 03-14	London, UK (Daslaxan Parv)	Laxmichand B. Shah 0181-428-8676 0181-428-3005

૮૭મી જન્મજયંતીના મંગળકારી દિને

મંગળકારી યોજના

અધ્યાત્મયુગસ્રષ્ટા પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી તથા પૂજ્ય ભગવતી માતા ચંપાબહેનના ભક્ત શ્રી શાંતિલાલ રતિલાલ શાહ-પરિવાર દ્વારા આયોજિત, પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના સી.ડી. પ્રવચનો તથા કોમ્પ્યુટર ભેટ-યોજના વડે, દેશભરમાં તેમજ વિદેશમાં પણ તત્ત્વજાગૃતિના અતિ ઉત્સાહજનક પરિણામો જોવા મળી રહ્યા છે.

તત્ત્વજાગૃતિના ઉત્સાહજનક પરિણામોથી પ્રભાવિત થઈને શ્રી સૂરજબેન અમુલખભાઈ શેઠ સ્મૃતિ ટ્રસ્ટ-મુંબઈ દ્વારા એક યોજના પ્રશમમૂર્તિ પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબહેનની ૮૭મી જન્મજયંતીના મંગલ અવસરે, કાયમી ધોરણે જાહેર કરવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત યોજના-અંતર્ગત, પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના જે પ્રવચનો સી.ડી.માં તથા M.D.માં ઉતારવામાં આવેલ છે તેની નવી જ માસ્ટર ઓડિયો-કેસેટ તૈયાર કરીને તેના ઉપરથી પ્રવચનોની તૈયાર ઓડિયો કેસેટ રૂ.૧૦/- લેખે આપવામાં આવશે. આ યોજના દરેક મુમુક્ષુમંડળો ઉપરાંત વ્યક્તિગતરૂપે દરેક મુમુક્ષુઓ માટે પણ કાયમી ધોરણે રાખવામાં આવેલ છે.

આ યોજનાનો લાભ લેવા ઇચ્છતા મુમુક્ષુમંડળોએ તેમજ વ્યક્તિગત મુમુક્ષુઓએ અગાઉથી ઓર્ડર નોંધાવવાનો રહેશે અને તે ઓડિયો કેસેટ તૈયાર થયેથી તેની ડિલીવરી સોનગઢથી મેળવી લેવાની રહેશે.

હાલ તુરંત શ્રી સમયસાર શાસ્ત્ર ઉપર ૧૮મી વખતના પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રવચનોથી માસ્ટર ઓડિયો કેસેટ તૈયાર થઈ શકી હોવાથી તેની કોપીરૂપ કેસેટનો ઓર્ડર નોંધાવી શકાશે. આગામી ત્રણેક મહિનામાં બધા જ શાસ્ત્રોની—સી.ડી.માં જે હાલ ઉપલબ્ધ છે તેની—માસ્ટર ઓડિયો કેસેટ તૈયાર થઈ ગયા બાદ બધા જ પ્રવચનોની કેસેટ આ યોજના અંતર્ગત કાયમી ધોરણે મળી શકશે.

ઓર્ડર નોંધાવવાનું તથા કેસેટ-પ્રાપ્તિનું એડ્રેસ :—

શ્રી દિગમ્બર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ,

કેસેટ-વિભાગ,

સોનગઢ (કાનજીસ્વામીનું) - PIN-૩૬૪ ૨૫૦

જિલ્લો - ભાવનગર

* પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનાં હૃદયોદ્ગાર *

* જેમાંથી કેવળજ્ઞાનની અનંતી પર્યાયો વહે એવડો ઈ છે. એક સિદ્ધ પર્યાય જેટલો ય નહીં. મારામાં તો અનંતા ભગવાનની અનંતી પર્યાયો પડી છે—એવડો હું છું. ૧૭૯.

* પહેલેમં પહેલે મેરેમં શરીર-સંસાર-વિકલ્પ હૈ હી નહીં એસા નિર્ણય કરકે અનુભવ કર લેના ચાહિયે. ૧૮૦.

* શ્રોતા ન્દ્રવ્યને સાવ નકામુ કરી દીધું, પર્યાયને પણ દ્રવ્ય કરે નહિ ?

પૂજ્યગુરુદેવ :—અરે ભાઈ ! આ તો અંતર પેટની મૂળની વાતો છે. આમાં દ્રવ્ય નકામું નથી થઈ જતું, પણ અલૌકિક દ્રવ્ય સિદ્ધ થાય છે. કમબદ્ધપર્યાયનો સિદ્ધાંત એ તો સર્વ આગમના મંથનનો સાર છે. આ વાત અહીંથી (પૂજ્ય ગુરુદેવથી) બહાર આવી છે. એ પહેલાં આ વાત હિન્દુસ્તાનમાં ક્યાંય ન હતી. કમબદ્ધ એ પરમ સત્ય છે. જે કાળે જે થવાનું છે તે જ થશે. તેને ઈન્દ્ર, નરેન્દ્ર કે જિનેન્દ્ર પણ ફેરવવા સમર્થ નથી. કમબદ્ધમાં અકર્તાપણું સિદ્ધ કરે છે. આના સંસ્કાર પાડ્યા હશે તે સ્વર્ગમાં જશે ને ત્યાંથી સમકિત પામશે. ૧૮૧.

* સર્વજ્ઞ આ આત્માને જ્ઞાયકસ્વભાવી જીવતત્ત્વ જાણે છે, પુણ્ય-પાપના ભાવ થાય તેને આસ્રવતત્ત્વ જાણે છે અને શરીરાદિને અજીવતત્ત્વ જાણે છે—એમ જ્યારે પોતાનું જ્ઞાન પણ ભિન્ન-ભિન્નપણે જાણે ત્યારે ભેદજ્ઞાન થાય છે. ૧૮૨.

* પ્રવચનસારમાં કહે છે કે શુભ-અશુભ બન્ને ભાવ દુઃખરૂપ છે. અશુભના ફળમાં નરક અને શુભના ફળમાં સ્વર્ગના ભોગ મળે પણ એ ભોગમાં લક્ષ જાય એ ભાવ પણ અશુભ હોવાથી દુઃખ છે. તેથી અશુભનું ફળ નરક ને શુભનું ફળ સ્વર્ગ ત્યાં પણ દુઃખ જ છે તો શુભ-અશુભના ફળમાં ફેર ક્યાં રહ્યો ? એ બન્ને દુઃખના કારણ છે તો એ શુભને ઠીક કેમ કહેવાય ? પ્રભુ ! જેના ફળમાં દુઃખ છે એવો શુભ તને રુચે છે કેમ ? ૧૮૩.

* દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ કહે છે કે અમે તારી જ્ઞાનની પર્યાયમાં જ્ઞેય છીએ માટે તું જ્ઞેયનિષ્ટતાથી હટી જા. અમારી વાણી પણ જ્ઞેય છે અને જ્ઞેયની તત્પરતા એ સંસાર છે, જ્ઞાયક ઉપર તત્પર થા અને અમારા ઉપરથી તત્પરતા હટાવી દે. ૧૮૪.

○ ક્રમબદ્ધપર્યાય માનવાથી નિયત (-નિયતવાદ) થઈ જાય છે? ○

અરે ભાઈ ! જેમ દ્રવ્ય અને તેની શક્તિ નિયત છે અને નિશ્ચિત છે તેમ પોતાની ક્ષણિક ઉપાદાનની યોગ્યતા અનુસાર સમયે સમયે પ્રગટ થતી દરેક પર્યાય પણ નિયત જ છે. જે સમયે જે પર્યાય થવાયોગ્ય છે તે જ પ્રગટ થાય છે; પણ પર્યાય ક્રમબદ્ધ છે એવો નિર્ણય કરનારની દષ્ટિ ત્રિકાળી શુદ્ધ એક જ્ઞાયક ઉપર જાય છે ત્યારે જ ક્રમબદ્ધનો યથાર્થ નિર્ણય થાય છે. દ્રવ્યદષ્ટિ રહિત અજ્ઞાનીને આ વાત ગોઠતી નથી. તે કહે છે— શ્રુતજ્ઞાનની અપેક્ષાએ નિયત નથી. પણ ભાઈ ! તારો તર્ક યથાર્થ નથી, કેમકે શ્રુતજ્ઞાનની અપેક્ષાએ પણ દરેક પર્યાય ક્રમબદ્ધ જ છે એવો યથાર્થ નિર્ણય સમ્યગ્દષ્ટિને હોય છે. ભાઈ ! જરા દષ્ટિ સૂક્ષ્મ કરી આ સમજવા માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ; આ અવસર છે.

—પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી

(ગતાંકમાં છપાયેલ આ બોલમાં અશુદ્ધિ રહી જવાથી આ બોલ ફરીથી આપવામાં આવેલ છે.)

If undelivered please return to :—

Shri Dig. Jain Swadhyay Mandir Trust
SONGADH-364 250 (INDIA)

Licence No. 21 'Licensed to
Post Without Prepayment'

પ્રકાશક : શ્રી ચીમનલાલ ઠાકરશી મોદી, મંત્રી-ટ્રસ્ટી
શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ
સોનગઢ-૩૬૪ ૨૫૦

મુદ્રક : કલ્પાન મુદ્રણાલય, સોનગઢ

તંત્રી : હીરાલાલ ભીખાલાલ શાહ

માલિક : શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ
સોનગઢ-૩૬૪ ૨૫૦

સ્થળ : જૈન વિદ્યાર્થી ગૃહ કમ્પાઉન્ડ,
સોનગઢ-૩૬૪૨૫૦

સંપાદક : નાગરદાસ બેચરદાસ મોદી

આજીવન સભ્ય ફી : ૧૦૧/-

વિદેશ માટે (સી-મેઈલથી) રૂા. ૪૫૦/-

વાર્ષિક લવાજમ : રૂા. ૮/-

વિદેશ માટે (સી-મેઈલથી) રૂા. ૪૫/-

[વિદેશ માટે એર-મેઈલથી મંગાવવા માટે
પોસ્ટેજના વાર્ષિક રૂા. ૨૦૪/- અલગ]

વર્ણન
કરવા
સાથે